

ПРИНЦИПИ УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Польова О.Л., к.е.н., доцент, *Фурман І.В.*, асистент
Вінницький державний аграрний університет

Визначено суть дебіторської заборгованості, структурний склад та процес управління нею на прикладі підприємств Вінницької області. Відображено стан управління формуванням та інкасацією дебіторської заборгованості підприємства.

Вступ. Існування дебіторської заборгованості в ринковій економіці вважається об'єктивним явищем в господарському процесі, якщо контрагенти підприємства-кредитора вчасно виконують свої фінансові зобов'язання.

Наявність дебіторської заборгованості в балансі і віднесення її до найбільш ліквідних активів не гарантує надходження грошових коштів з боку дебітора. Залежно від розміру дебіторської заборгованості, найімовірніших термінів її погашення, а також від того, якою є ймовірність непогашення заборгованості, можна зробити висновок про стан обігових активів підприємства та тенденції його розвитку. Неможливо говорити про ефективну структуру активів підприємства, якщо питома вага дебіторської заборгованості складає 40-50% від суми обігових активів.

Постановка задачі. У економіці України обсяг невиконання платіжних зобов'язань почав збільшуватися у такому масштабі, що не можна більше вести мову про нормальну ситуацію.

Масовим явищем стала наявність значних обсягів дебіторської заборгованості в структурі обігових активів підприємств.

Тому для підприємства досить важливим питанням є управління дебіторською заборгованістю як на стадії формування дебіторської заборгованості, так і на стадії її інкасації.

Управління дебіторською заборгованістю – це інтегрований процес планування, організації, координації, мотивації та контролю за станом дебіторської заборгованості, який необхідний для досягнення цілей підприємства.

Управління цим процесом передбачає прийняття управлінських рішень щодо протилежних процесів: зменшення безнадійної дебіторської заборгованості з одного боку, і зростання обсягів реалізації – з іншого.

Результати дослідження. Основною функцією, на якій базується процес управління дебіторською заборгованістю, є жорсткий контроль за фінансовими потоками підприємства.

Процес управління повинен бути спрямований на вирішення наступних основних завдань [6]: мінімізація фінансових ризиків, пов'язаних з можливістю збитків від списання безнадійних боргів та мінімізація фінансових ризиків, пов'язаних з дефіцитом грошових коштів; мінімізація втрат від інфляційного

знецінення суми заборгованості; мінімізація недоотриманого доходу в зв'язку з неможливістю активного комерційного використання коштів, інвестованих в дебіторську заборгованість; перебудова управління за допомогою маркетингу в умовах неплатежів.

Зміст та основна мета управління дебіторською заборгованістю – максимізація прибутку підприємства шляхом управління процесами формування та інкасації дебіторської заборгованості (рис. 1).

Рис. 1. Структурно-логічна модель процесу управління дебіторською заборгованістю [6]

Управління дебіторською заборгованістю починається з розробки політики управління формуванням дебіторської заборгованості, яка є складовою частиною

загальної політики управління обіговими активами та маркетингової політики підприємства [2].

Управління формуванням дебіторської заборгованості спрямоване на розширення обсягу реалізації продукції і полягає в оптимізації розміру дебіторської заборгованості та забезпеченні своєчасної її інкасації.

На рисунку 2 зображена динаміка дебіторської заборгованості по Вінниччині протягом 2000-2005 років. Як бачимо, обсяг дебіторської заборгованості протягом досліджуваного періоду має тенденцію до зростання.

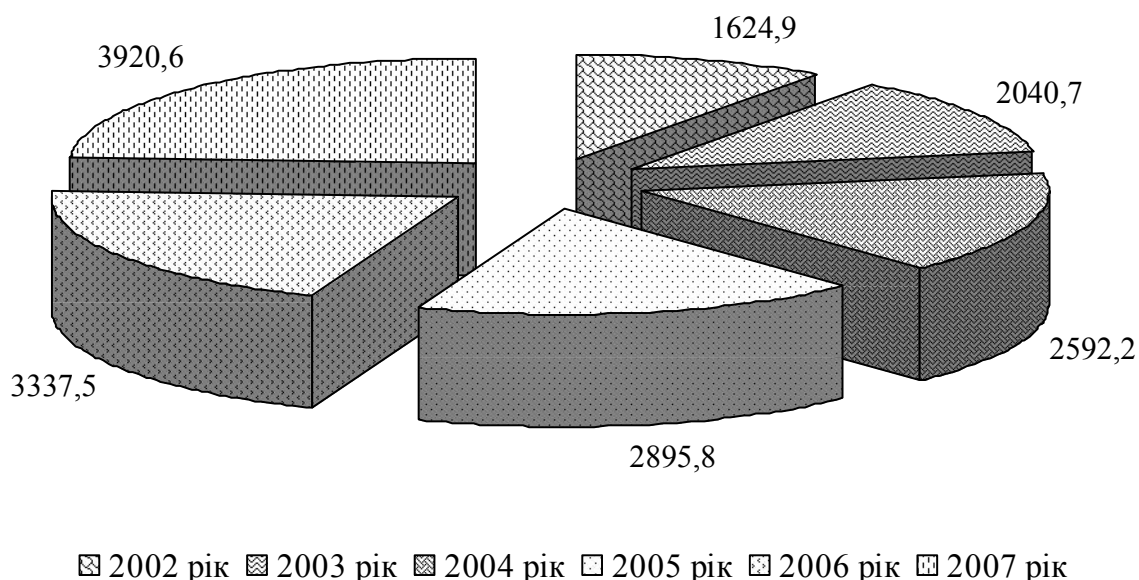

Рис. 2. Динаміка дебіторської заборгованості суб'єктів господарювання по Вінницькій області за 2002-2007 роки, млн. грн.

Така ситуація є досить позитивною для розвитку досліджуваного регіону.

На початковому етапі управління формуванням дебіторської заборгованості проводиться аналіз дебіторської заборгованості шляхом дослідження обсягу формування дебіторської заборгованості, динаміки його зміни, вивчення зміни обсягів заборгованості окремих груп дебіторів та за окремими статтями в попередньому періоді. Також визначається середній період інкасації дебіторської заборгованості та кількість оборотів в періоді, що досліджується. Далі проводиться аналіз дебіторської заборгованості за допомогою груп коефіцієнтів: оборотність, період погашення дебіторської заборгованості, коефіцієнт покриття заборгованості. Проведення цієї роботи дозволяє виявити проблемні місця, що потребують більш глибокого дослідження та прийняття відповідних заходів.

На наступному етапі управління формуванням дебіторської заборгованості здійснюється формування принципів кредитної політики по відношенню до покупців. Кредитна політика є одним із важливих факторів, що визначає попит на товари та послуги.

В основі формування стандартів оцінки покупців та диференціації умов надання кредиту лежить кредитоздатність покупця. Формування системи стандартів оцінки покупців включає наступні елементи:

- ✓ визначення системи характеристик, що оцінюють кредитоспроможність окремих груп покупців;
- ✓ формування експертизи інформаційної бази проведення оцінки кредитоздатності покупців;
- ✓ вибір методів оцінки характеристик кредитоспроможності покупців;
- ✓ групування покупців за рівнем кредитоспроможності;
- ✓ диференціація кредитних умов відповідно до ріння кредитоздатності.

У подальшому в процесі управління дебіторською заборгованістю проводиться контроль за відвантаженням продукції, виписування рахунків та відправка її покупцю, складання картотеки дебіторів.

Управління інкасацією дебіторської заборгованості передбачає розробку ряду заходів з погашення дебіторської заборгованості, визначені терміни сплати якої прострочені.

Першим заходом інкасації дебіторської заборгованості є проведення комплексного аналізу структури та динаміки простроченої заборгованості за її термінами, видами, за видами продукції та за дебіторами, а також оцінка реальної вартості дебіторської заборгованості. В подальшому встановлюється оперативний зв'язок з дебітором на предмет визнання ним боргу [9]. Потім складається графік роботи з дебіторами. Бажано, щоб заходи проводилися сумісно з дебітором (табл. 2).

Таблиця 2

Етапи процесу погашення дебіторської заборгованості [9]

№ п/п	Етапи	Зміст
1.	Складання списку боржників	Систематизація, упорядкування боржників за сумою боргу, строками, фінансовим станом
2.	Складання графіку роботи з боржниками	План щоденних заходів: переговори; листи; договори; відключення; заліки
3.	Узгодження дій з погашення заборгованості	Графіки погашення заборгованості, аналіз балансів, інформація про дебіторів дебітора
4.	Самостійні дії з погашення боргу	Оформлення заборгованості векселем, факторинг, договір цесії тощо

Наступний етап інкасації дебіторської заборгованості – оцінка необхідності та можливості використання інструментів досудового погашення заборгованості.

Використання на підприємстві сучасних інструментів погашення дебіторської заборгованості (рефінансування дебіторської заборгованості (факторинг, векселя), взаємозаліки, реструктуризація заборгованості (зміна матеріально-уречевленої форми зобов'язання, укладання угод про зміну сторін зобов'язання, новація, відстрочення заборгованості) дає можливість прискорити переведення дебіторської заборгованості в інші форми оборотних активів підприємства. При виборі тої чи іншої форми впливу на дебітора важливо знати її позитивні та негативні сторони, а також юридичні наслідки, щоб застрахувати себе від будь-яких несподіванок.

Висновки. Підсумовуючи вищесказане, можна зробити висновок, що використання запропонованої структурно-логічної моделі управління дебіторською заборгованістю дозволяє підприємству:

- ефективно використовувати фінансові та трудові ресурси;
- зменшити ймовірність зростання безнадійних боргів;
- контролювати фінансові надходження;
- забезпечити зростання інвестиційних можливостей.

При цьому слід враховувати характер та джерела виникнення дебіторської заборгованості, тип підприємства, стадію його життєвого циклу, стан ринкової кон'юнктури та інші фактори.

Досвід у сфері управління інкасацією дебіторської заборгованості доводить, що в деяких випадках процедура інкасації потребує найбільшої частки поточних витрат, пов'язаних із процесом її обслуговування. Для зведення цих витрат до мінімуму слід виявляти певну твердість у фінансових стосунках з позичальником.

Література:

1. Бенедисюк І. Як звернутися до арбітражного суду // Бізнес – Бухгалтерія. Право. Податки. Консультації. – 2000. – № 44. – С. 88
2. Бондарь Н.П., Васюхин О.В. Эффективное управление фирмой. – С. – Пб., 1999. – 137с.
3. Брігхем Є. Основи фінансового менеджменту. Пер. з англ. – К.: Молодь, 1997. – 1000с.
4. Дані Держкомстату Вінницької області.
5. Дані Держкомстату України.
6. Колпакова Г.М. Управление дебиторской задолженностью предприятия. – М.: МИЭТ, 2000. – 189 с.
7. Ефимов А. Если задолженность безнадежная, а должник не может быть банкротом // Бухгалтерія. – 2001. - № 43/2. – С. 32.
8. Лігоненко Л.О. Антикризисное управління підприємством. – К.: КДТЕУ, 2001. – 356с.
9. Сурнина О.С. Меры по управлению дебиторской задолженностью // Экономика и управление. – 2000. – № 1. – С. 17.